

Vladimíra Büngerová
COMEBACK OF THE KUBINSKÝ'S

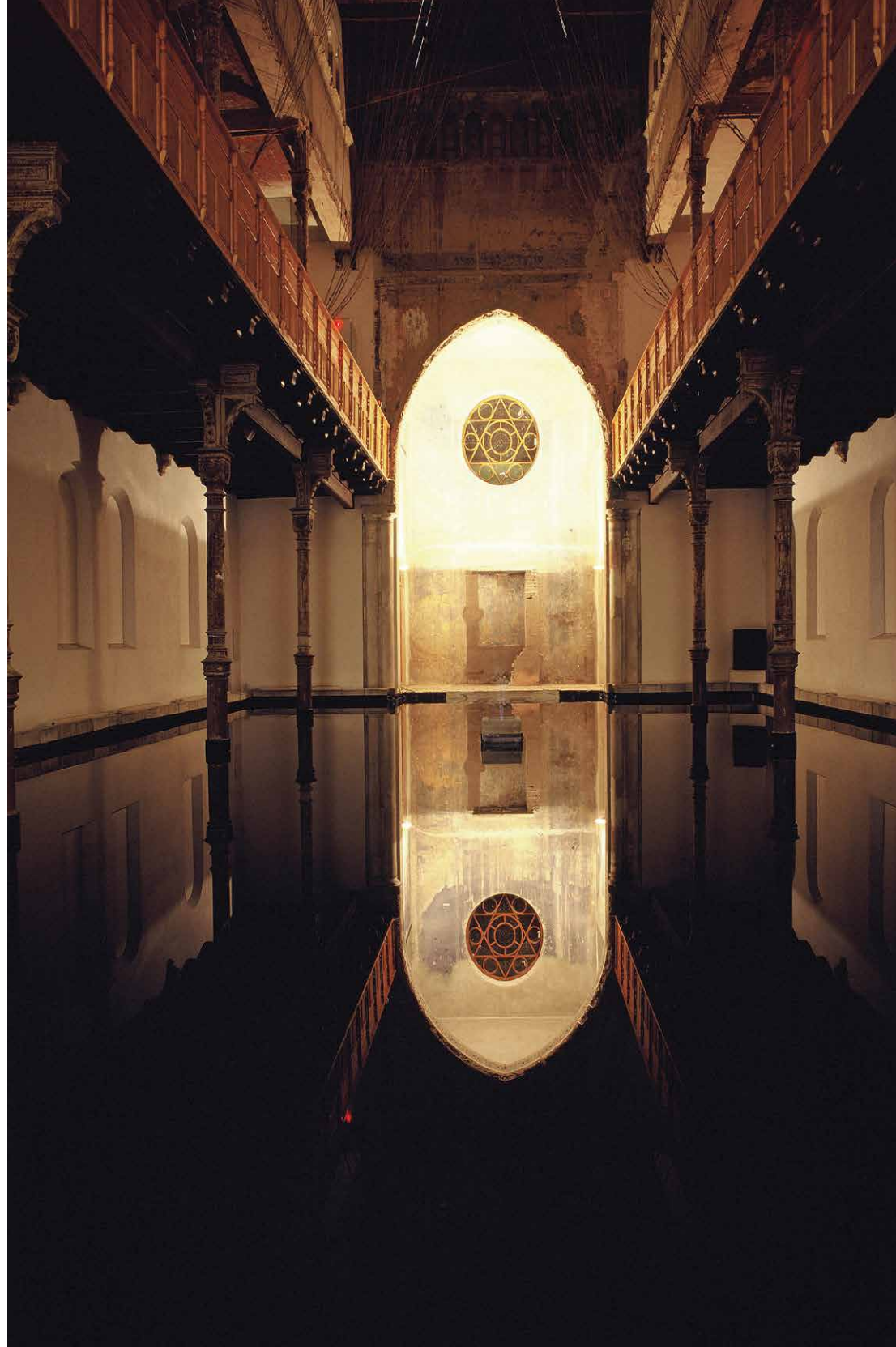
Vladimíra Büngerová
KUBINSKÝCH COMEBACK

Abstract

More than fifteen years ago, a married couple consisting of painter Monika Kubinská (1966) and sculptor Vincent Kubinský (1966) prepared an installation Hall (1999) for the Synagogue in Šamorín. After a long break, they returned again to the premises of the Synagogue, this time with the installation Front Line Deposit (2014), the first version of which – Front Line was introduced in Prague Dox (2013). The review of the two recently presented installations in the Czech Republic and Slovakia has provided an opportunity to recapitulate and evaluate the artistic contribution and specifics of the Kubinský's installation art from the 1990s to the present, reminiscent of the contexts of Euro-American art. The Kubinský's were interested in the historical memory, conscience and reflection of tragic events in the context of small and big stories. Due to their "archaeological" investigation they found and brought to light seven "Kugelbunkers" from the end of the WW II. which – due to the way of their processing – "fit" into the installation and, with slight sound editing and accumulation they created a decent artistic reflection of the spectacular jubilee of the end of WW I and war horrors.

Keywords: installation art – historical memory – sculpture – alternative space – beauty

Mgr. Vladimíra Büngerová, critic and curator. She studied history of art and culture at Trnava University in Trnava (1995 – 2000). She specialises in the history, theory and critic of modern and contemporary art, applied arts and design. In 2000 – 2005, she worked as curator of the collection of fine arts and crafts in the Small Carpathian Museum Pezinok (2000 – 2005). Since 2007, she has been working in the Slovak National Gallery, where she was first curator of the collection of applied arts and design (glass, design), and, since 2010, has been working in the above mentioned institution as curator of the modern and contemporary sculpture collection. She has prepared a number of exhibitions in the SNG: Juraj Bartusz. Gestures/Points/Seconds, 2010, together with L. Gregorová. Jana Želibská. Ban on Touching, 2012, together with L. Gregorová. She is a Member of the Slovak section of AICA.
vladimira.bungerova@sng.sk

Obr. na strane 105: Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Depozit frontovej línie, 2014, inštalácia,
At Home Gallery, Šamorín, celkový pohľad

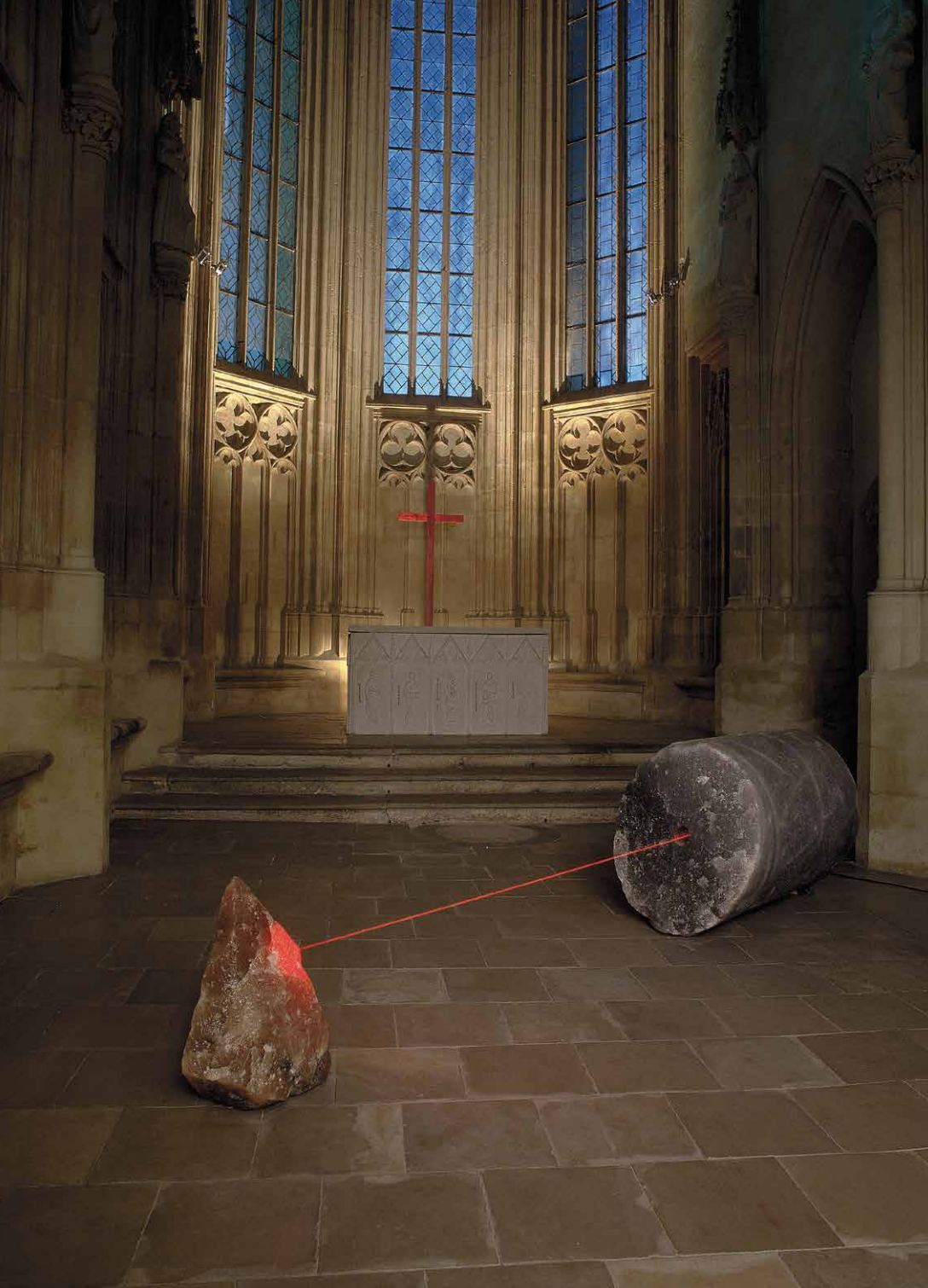
Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Story, 1995, multimediálny projekt, voda,
umelé svetlo, síra, holografia, hudba (Iris Szeghy), Synagóga – Centrum súčasného
umenia, GJK, Trnava, celkový pohľad

Pred vyše pätnástimi rokmi pripravila autorská a manželská dvojica Monika Kubinská (1966) a Bohuš Kubinský (1966) pre šamorínsku synagógu inštaláciu *Hall* (1999). Po dlhšej dobe sa k tomuto médiu vrátili inštaláciou *Prvá línia* (2014), ktorú predstavili v pražskom centre Dox. Inú verziu pod názvom *Depozit prvej línie* uviedli koncom minulého roka opäť v synagóge v Šamoríne. Hoci inštalácie in situ neboli na konci deväťdesiatych rokov 20. storočia v našom umení už v centre diania, spomínanú monumentálnu intermediálnu metaforu rajskej záhrady – *Hall* prezentovala autorská dvojica síce v čase inštalačného doznievania, nie však ako zanedbateľné gesto. Historicky vychádzali inštalácie tohto typu u nás z výstavy *Suterén* (1989), ktorá sa uskutočnila v pivničnom priestore obytného domu na Konventnej ulici v Bratislave. O alternatívnych priestoroch a inštaláciách, ktoré v sedemdesiatych rokoch minulého storočia prekvitali aj v americkom umení, sa píše: „... v alternatívnych priestoroch sú často charakteristiky fyzického priestoru integrované do umeleckých diel. Táto integrácia necháva divákov, aby si veľmi dobre uvedomili svoje okolie – umenie neexistovalo v priestore a čase, ktorý by bol od nich oddelený.“¹ Fenomén site specific inštalácie sa prejavil vo viacerých, domácich i zahraničných projektoch trnavskej synagógy – v tematických cykloch *Umenie aury* a *Pamäť miesta* (v kurátorskej koncepcii Jany Geržovej) v údajne paradoxných,

¹ REISS, Julie H.: *From Margin to Center. The Spaces of Installation Art*. Cambridge, MA: MIT Press, 1999, s. 110 – 111.

Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: *Hall*, 1999, ozvučená inštalácia (šesť betónových a 4 300 sklenených objektov), At Home Gallery, Šamorín

Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Znenie ticha, 1994, kaplnka sv. Jána, kostol Zvestovania Pána, Bratislava

ale skôr divokých deväťdesiatych rokoch, keď naša posttotalitná spoločnosť prechádzala transformáciou a zmeny neobišli ani obraz výtvarného umenia. Signifikantným a symbolickým fenoménom umenia týchto rokov je inštalácia, ktorá funguje i v súčasných neokonceptuálnych autorských programoch mladšej a strednej generácie autorov, hoci už nemá razanciu a nesprevádza ju autorský a kurátorský ošial' ako v jej počiatkoch. V mimoeurópskom umení, najmä v New Yorku, sa umenie inštalácie spája so začiatkom sedemdesiatych rokov. U nás nebol tento vývoj vzhľadom na politický diktát umenia možný a inštalácia sa objavuje až v rámci druhej vlny umenia inštalácie v deväťdesiatych rokoch, ktoré znamenali jej veľký návrat a ďalšiu vývojovú konjunktúru: „V roku 1993 umenie inštalácie dosiahlo medzník vo svojej krátkej histórii. Stalo sa pevne stanoveným a prosperujúcim žánrom nielen v New Yorku, ale rovnako na národnej a medzinárodnej úrovni.“² Z alternatívnych priestorov si našlo cestu do etablovaných múzeí a galérií, ako aj do zbierok veľkých múzeí umenia. Tu treba upozorniť, že zbierky slovenských galérií obsahujú len minimálny a zberateľsky nekonceptný počet inštalácií z deväťdesiatych rokov alebo z neskoršieho obdobia. Doteraz v galériách chýba metodika ich zbierania, spracovania, uchovania a ďalšieho inštalovania. Niektoré náročnejšie inštalácie boli prezentované len premiérov v rámci kurátorského projektu, či už v galérii, v zbierke ktorej sa nachádzajú, alebo mimo nej. Tým, že v zbierkach sa uchovávajú rozložené a sú známe len z fotografií, upadajú do zabudnutia oveľa rýchlejšie ako akýkoľvek iný druh umenia. Aj v tom spočíva ich efemérnosť a nedostupnosť pre bežného diváka.

V súčasnom umení síce nastal obrat od dočasných, efemérnych inštalácií k permanentným inštaláciám vo verejnom priestore a v architektúre, ale u nás inštalácia až na niekoľko výnimiek do tohto statusu jednoducho „nedorástla“. Dôvodom je istá nedôvera verejnosti k tomuto médiu, ale aj vysoké náklady na realizáciu monumentálnych diel, ktoré vyžadujú väčšiu podporu, investície a priestor, i keď si svoje miesto nachádza ako pravidelná súčasť národných prezentácií na medzinárodných prehliadkach, na ktorých je pre divákov i pre teoretikov a umelcov stále „trendy“ (príkladom je bienále v Benátkach a pod.).

Počet Kubinských inštalácií je skutočne obmedzený. V podstate ide o štyri realizácie, ale vzhľadom na ich náročnosť je táto „obmedzenosť“ pochopiteľná a akceptovateľná. Okrem publika si tento typ tvorby vyžaduje i výrazné investície. Prvou inštaláciou in situ bolo *Znenie ticha* (1994) v kaplnke sv. Jána vo františkánskom kostole v Bratislave, ktorý ako príležitostný alternatívny priestor so sakrálnou atmosférou poslužil v deväťdesiatych rokoch viacerým skôr „sochárskym“ a istým spôsobom tradičnejším inštaláciám.

Prvým razantným „inštaláčnym“ vstupom Kubinských do špecifického negalerijného prostredia bola *Story* (1995)³ v Synagóge – Centre súčasného umenia pri Galérii J. Koniarka v Trnave. Tá v tom čase patrila k populárnym alternatívnym priestorom pre inštalácie, ktoré vznikali v spolupráci umelca, kurátora, témy, miesta a času. Dôležitým momentom inštalácie, ako ho definuje Claire Bishop, je divák a stelesnenie: „Oslovuje diváka priamo ako doslovnú prítomnosť v priestore.“⁴

² Ibidem, s. 156.

³ Umenie aury 3. Synagóga – Centrum súčasného umenia, Halenárska ulica, Trnava.

⁴ MOSZYNSKA, Anna: *Sculpture Now*. Londýn: Thames & Hudson Ltd, 2013, s. 167.

Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Prvá línia, 2014, inštalácia, Centrum súčasného umenia DOX, Praha

Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Depozit frontovej línie, 2014, detailný pohľad na jeden z betónových objektov

Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Depozit frontovej línie, 2014, detail, zvukové strojčky umiestnené vo vnútri betónových objektov

Priznávam, že hoci som ako študentka dejín umenia a kultúry na Trnavskej univerzite viackrát krúžila okolo synagógy v snahe zažiť *Story*, kvôli technickým problémom sa mi to nikdy nepodarilo a poznám ju len z fotografií a z rozprávania. Aj to je dobová realita technicky náročnejších inštalácií. Kubinskí vtedy zaliali celú podlahu synagógy vodou, ktorá zrkadlila architektúru a jej premeny počas dňa. Takto premenený kultový priestor doplnili nádobou so sírou a hologramami sakrálnych židovských predmetov, ktoré dotvárali nehmotný a žiarivý efekt celej inštalácie. Jana Geržová v rozhovore uviedla, že v prvom dvojročnom cykle *Umenie aury* Kubinskí ako jediní bezprostredne reagovali na tému holokaustu⁵ a k problému historickej pamäti sa vrátili i poslednými realizovanými inštaláciami s jasne artikulovaným a komunikovaným odkazom na prvú a druhú svetovú vojnu. *Story* patrí k neprenosným a fyzicky nezachovaným dielam, ktoré existovalo len v danom čase a priestore. Ďalšie dve realizácie Kubinských už pracovali s hmotnými artefaktami, ktoré je možné opakovať a reprízovať kdekoľvek. Jana Geržová v bulletine výstavy napísala: „Inštalácia *Story* vyvolala hlbokú fascináciu a napriek tomu, že po lekcii konceptuálneho umenia nemožno súčasnú tvorbu čítať bez intelektuálnej reflexie, význam oka a podiel videnia v percepcii istej časti súčasného umenia evidentne narastá. Nejde tu však o rehabilitáciu oka (zmyslového orgánu), ale o rehabilitáciu bezprostredného zmyslového zážitku, v ktorom zohráva stále väčšiu úlohu obnovujúca sa sila priameho výtvarného materiálu (tu predovšetkým

5 Rozhovor Juraja Čarného s Janou Geržovou. In: ČARNÝ, Juraj – GREGOR, Richard (eds.): *Paradox 90. Kurátorské koncepcie v období mečiarizmu (1993 – 1998)*. Bratislava: Slovenské centrum vizuálnych umení, 2014, s. 189.

dominantná masa vody a síra ako materiálový základ prezentovaného objektu).“⁶

Takže pre tento typ enigmatickej inštalácie bol typický zmyslový, telesný zážitok a zvolený „sochársky“ materiál. O štyri roky neskôr pripravila dvojica spomínanú inštaláciu *Hall*, ktorá oproti iným realizáciám v danom čase nerezignovala na krásu a estetiku⁷. Akumuláciu nájdenej a z prírodného prostredia vybraných betónových „kameňov“ (betónovo-kamenné bloky vytvorené nánosmi rôznych materiálov) a z nich klíčiach sklenených objektov – kvetov Kubinskí vytvorili dielo čistej krásy, ktorá ostala v očiach našej úzko profilovanej kritiky umenia nereflekovaná, akoby neakceptovaná a dokonca neprípustná. Pri krásy a estetike, ale nielen pri nej, autori ostávajú napriek výhradám i v posledných dielach. Rovnako ako iných autorov, aj ich zaujala téma historickej pamäti, svedomia a reflexia tragických udalostí v kontexte malých i veľkých príbehov. Svojím „archeologickým“ pátraním našli a spod zeme na svetlo sveta vyniesli šesť kugelbunkrov z konca druhej svetovej vojny, ktoré sa spracovaním „hodili“ do inštalácie, a drobnou zvukovou úpravou a akumuláciou vznikla dôstojná umelecká reflexia vojnových hrôz ako takých. Historickou pamäťou v inštaláciách sa dlhodobo zaoberajú Christian Boltanski, Chris Burden, Maya Lin a tiež

6 Bulletin vydaný pri príležitosti výstavy *r u a h – Umenie aury* (4). Koncepcia, text: Jana Geržová. Trnava: Galéria Jána Koniarka, 1996, nepag.

7 V roku 1991 – 1992 sa uskutočnila výstava inštalácií vytvorených priamo pre výstavu *Dislocation* v Museum of Modern Art v New Yorku, kde kritika síce chválila výlučne politický obsah prezentovaných diel, ale poukázala na to, že je bez starosti o estetiku a rezignuje na krásu. Blížšie pozri REISS, H.: *From Margin to Center. The Spaces of Installation Art*. Cambridge, MA: MIT Press, 1999, s. 146.

Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Depozit frontovej línie, 2014, detailný pohľad na inštaláciu malieb autorky

Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Depozit frontovej línie, 2014, detailný pohľad na inštaláciu malieb autorky

Francesc Torres, ktorý pri príležitosti desiateho výročia 11. septembra uviedol inštaláciu fotografií *Memory Remains*⁸ z leteckého hangáru JFK, kde sú uložené pozostatky materiálu odstráneného z Ground Zero ako zásobárň spomienok a reliktov tragédie (v budúcnosti sa majú zaradiť do pripravovanej historickej expozície tejto udalosti). Kugelbunkre elementárnym guľovitým archetypálnym tvarom odkazujú na vajce. Pôvodne slúžili ako kryt pre telo/telá a boli súčasťou fortifikačného systému budovaného nemeckými vojskami na našom území. Tvarom i účelom mimovoľne pripomínajú slávne dielo Evy Kmentovej *Ludské vajce* (1968) a intímne škrupinové reliéfy Márie Bartuszovej.⁹

Východiskom Kubinských inštalácií je použitie materiálu, ktorý nachádzajú v prírode, i keď je produktom umelým, industriálnym či v prípade poslednej inštalácie dokonca poznačeným bývalou militantnou funkciou. Vnímame tu dôraz na archetyp materiálu, ale i na proces, ktorým je hľadanie sochárskeho/inštaláčného materiálu v prírode ako pripomienka putovania sochára po krajine s cieľom nájsť kameň/materiál pre budúce sochárske dielo. Spojením bývalého židovského sakrálneho priestoru a drobných architektúr (bunkrov) vytvorených nemeckou armádou prichádza k paradoxnému historickému vrstveniu.

Kubinskí sa na výtvarnej scéne objavujú sporadicky. Nie je im vlastné pravidelné

⁸ Imperial War Museum, 2012.

⁹ V časopise Profil 2014, č. 3, s. 124 – 127 obe tieto diela interpretovala Lucia Gregorová-Stachová.

spoločné, ale ani samostatné vystavovanie. Mimo hlavný prúd ich vyčleňuje nielen vlastná aktivita, ale i výtvarná kritika, ktorá ich akoby s nedôverou obchádzala. Dôvodov je asi viacero, ale treba pripomenúť, že ich projekty patria k technicky a finančne náročným aktivitám, ktoré musia „klapnúť“ a bez podpory by nevznikli. Príležitosť dopracovať *Prvú líniu* dostala autorská dvojica pri príležitosti storočných osláv ukončenia prvej svetovej vojny, ktorú sme si pripomínali rôznymi spôsobmi, ale táto realizácia je jediným odrazom spomienok na vojnu v aktuálnom umeleckom diele v našom prostredí. Svojimi vlastnosťami a významom má Kubinských inštalácia ambíciu stať sa v budúcnosti permanentnou inštaláciou umiestnenou vo vybranom verejnom priestore a tým dokázať, že historické udalosti si nemusíme pripomínať iba cez klasické sochárske žánre (pamätník, pomník, sochársky portrét), ale môžeme ich sprítomniť i súčasnými médiami.

Mgr. Vladimíra Büngerová, kritička a kurátorka, študovala dejiny umenia a kultúry na Trnavskej univerzite v Trnave (1995 – 2000). Venuje sa histórii, teórii a kritike moderného a súčasného umenia, úžitkového umenia a dizajnu. V rokoch 2000 – 2005 pôsobila ako kurátorka zbierky výtvarného umenia a umeleckých remesiel v Malokarpatskom múzeu v Pezinku, od roku 2007 pracuje v Slovenskej národnej galérii, pôvodne ako kurátorka zbierky úžitkového umenia a dizajnu (sklo, dizajn), od roku 2010 ako kurátorka zbierky

moderného a súčasného sochárstva. Pre SNG pripravila viaceré výstavy: Všetko o múzeu (2008), Osemdesiate roky/časť Suterén (2009, v spolupráci s B. Jablonskou), Juraj Bartusz. Gestá/body/sekundy (2010, spolu L. Gregorovou), Ľubomír Blecha 1933 – 2009 (2011, spolu s D. Poláčkovou), Na zdravie! Na dizajn! 120 rokov sklárne v Lednických Rovniach (2012, spolu s D. Poláčkovou), Jana Želibská. Zákaz dotyku (2012, spolu s L. Gregorovou). Je členkou slovenskej sekcie AICA.

Monika Kubinská, Bohuš Kubinský: Story, 1995, multimediálny projekt, voda, umelé svetlo, síra, holografia, hudba (Iris Szeghy), Synagóga – Centrum súčasného umenia, GJK, Trnava, detail

